

GERİCİLİĞİN İKTİSADİ GÜCÜNE DEVRİMCİ DARBE

Aydınlık Gazetesi, 5 Kasım 2013

Yıldırım Koç

Atatürk'ün gericilikle mücadelesinde genellikle bilinmeyen bir boyut, gericilerin iktisadi güçlerine etkili bir darbe indirmesidir.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde, arazinin önemli bir bölümü vakıfların elindeydi. Bu konuda farklı tahminler bulunmaktadır.

Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne göre, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde arazinin dörtte biri vakıflara aitti. 19. yüzyılın sonlarında Mehmet Sait Paşa'nın hazırladığı bir rapora göre ise ülke arazisinin yarıdan fazlası vakıfların mülkiyetindeydi (Vakıflar Gn.Md., **Cumhuriyetin 50. Yılında Vakıflar**, 1973, s.244). Diğer taraftan, "Engelhardt, Türkiye'deki gayrimenkullerin ve emlakın dörtte üçünün 19uncu asırda vakıf sıfatıyla camilere ait bulunduğunu iddia etmektedir." (Haldun Derin, **Türkiye'de Devletçilik**, 1940, s.60)

Tekke ve zaviyeler, hem vakıflar, hem de normal mülkiyet ilişkisi içinde çok önemli bir ekonomik güce sahipti.

Çağdışı Yapılara Darbe

Mustafa Kemal Paşa, gericiğin iktisadi gücünü de parçaladı.

1924 yılından itibaren her yıl çıkarılan bütçe kanunlarına konan maddeler, Medeni Kanun hükümleri, 677 sayılı Tekke ve Zaviyelerle Türbelerin Seddine ve Türbedarlıklar ile Bir Takım Ünvanların Men ve İlgasına dair Kanun, Tapulama Kanunu ve Orman Kanunu gibi düzenlemelerle Türkiye Cumhuriyeti Devleti vakıfları denetimi ve yönetimi altına aldı.

1925 yılındaki Şeyh Sait ayaklanması sırasında bazı tekkeler de kullanılmıştı. Doğu İstiklal Mahkemesi, 28 Haziran 1925 günü aldığı kararla, yargı bölgesi içindeki bütün tekkeleri ve zaviyeleri kapattı. Bakanlar Kurulu da 2 Eylül 1925 tarihinde yayımladığı kararnameyle, tekke, zaviye ve türbelerin kapatılmasına karar verdi. Ancak bu kararnameye bazı tepkiler ortaya çıkınca, yasa ile düzenleme gündeme getirildi ve 30.11.1925 gün ve 677 sayılı Tekke ve Zaviyelerle Türbelerin Seddine ve Türbedarlıklar ile Bir Takım Ünvanların Men ve İlgasına Dair Kanun (R.G.13.12.1925) kabul edildi. Bu Kanun sonrasında tekkelerin ve zaviyelerin arazi ve emlaklarına el kondu ve bunlar evkaf müdürlüklerine bağlandı.

5.6.1935 gün ve 2762 sayılı Vakıflar Kanunu 1926 yılından önce kurulan vakıfları, tek kuruluş ödemededen devletin parçası haline getirdi.

El Konan Vakıf Arazileri

Çeşitli kanunlar ve Bakanlar Kurulu kararlarıyla el konan vakıf arazilerinin bir bölümü halka dağıtıldı.

Eskişehir ilindeki 36 köyü kapsayan Mahmudu Sani Vakfı'na ait 1.270.000 dönüm arazi, 2613 sayılı Tapu Tahrir ve Kadastro Kanununa dayanılarak, 34 bin parselde ayrıldı ve yerli halkın iskânına verildi. Ayrıca, 23 bin parselde 900.000 dönüm arazi de topraksız köylülere dağıtıldı. Mahmudu Sani Vakfı'nın diğer topraklarının bir bölümü de Türkiye'ye gelen göçmenlere verildi.

Şanlıurfa'nın Viranşehir ilçesine bağlı 17 köyde bulunan Eyüp Nebi Vakfı'ndan 150.000 dönüm arazi, Amasya'nın Taşova ilçesinin köylerinde bulunan Hazine Dar Süleyman Paşa Vakfı'ndan 25.000 dönüm arazi, Palu ve Karakocan ilkelerine bağlı köylerde bulunan 30.000 dönüm vakıf arazisi, Bursa'ya bağlı Karacabey ilçesi köylerinde bulunan 10.000 dönüm vakıf arazisi ve Aydın'ın çeşitli köylerinde 5.000 dönüm zeytinlik arazi, iç iskâna tahsis edildi; halka dağıtıldı.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin tekke ve zaviyelerin gayrimenkulüne devrimci bir biçimde el koyması, çağdaş bir milletin oluşmasının önündeki cemaat-tarikat-mezhep ilişkilerinin zayıflatılmasına, halkla devlet arasındaki ilişkilerin güçlendirilmesine ve devletin ekonomik gücünün artırılmasına önemli katkılarda bulundu.